

De liefde voor het ambacht

Het vervaardigen van zinken of koperen ornamenten is een kunst apart. Het ambacht is bijna verdwenen uit Nederland, dikwijls worden nieuw gemaakte ornamenten geïmporteerd. Onlangs werd het dak van de Grote Kerk in Schagen geres-taureerd. De ornamenten werden met de hand vervaardigd door HP Uniek uit Stompetoren.

HP Uniek is het eenmansbedrijf van zinkverwerker Henk Plugboer. Hij begon zijn zink carrière bij zinkverwerkersbedrijf Comlo Nederland uit Akersloot. In zijn vrije tijd experimenteerde hij met het vervaardigen van zinken versierelementen, een hobby die steeds verder uit de hand liep. Op een gegeven moment besloot hij voor zichzelf te beginnen. Naast het vervaardigen van goten en deklijsten maakt hij allerhande vergaarbakken, sierlijsten en ornamenten van zink, koper of lood. "Ik heb helemaal zelf moeten uitzoeken hoe je dit soort zaken kon maken want er is weinig informatie beschikbaar en degenen die het ambacht beheersen zijn er vaak niet erg

happig op om het anderen te leren: ze leiden dan immers een concurrent op. Maar beetje bij beetje vond ik in bibliotheken en op het internet steeds meer informatie en vooral door veel te experimenteren kreeg ik het vak onder de knie. Feitelijk maak ik dit soort versierelementen op dezelfde manier als men dat eeuwen geleden al deed."

Gieten

De Grote Kerk in Schagen is onlangs geres-taureerd. HP Uniek heeft de opdracht gekregen negen vergaarbakken te maken en 16 pinakels (pironnen). Bij de vervaardiging van deze ornamenten wordt gebruik gemaakt van vloeibaar zink dat in een mal wordt gegoten. Hier wordt voornamelijk afvalzink voor gebruikt, dat Plugboer betreft bij een zetterij en van oude goten en deklijsten. Het zink wordt vloeibaar gemaakt in een speciale oven. Het duurt vier uur voordat de oven op temperatuur is en het zink is gesmolten. Zink is een zwaar metaal: eventuele vervuilingen van het zink komen dus naar boven drijven, die zijn eenvoudig van het zink af te scheppen.

Wat betreft de mallen gebruikt Plugboer voornamelijk mallen op basis van vormzand. Dit is een doorontwikkeling op de eerdere, siliconen typen. Nadeel van de siliconen mallen is dat ze na gebruik niet meer opnieuw zijn te gebruiken. Van de mallen van vormzand is zo'n 80% weer opnieuw te gebruiken: men schraapt eenvoudig de verbrande delen weg, de rest is gewoon weer te gebruiken.

Plugboer vertelt: "Voor de vervaardiging van de vergaarbakken heb ik een oorspronkelijk exemplaar tot mijn beschikking. Aan de hand hiervan heb ik een afgietsel gemaakt. Na goedkeuring kon het werk beginnen. De zandvorm wordt gemaakt, gecontroleerd en afgewerkt. Daarna is de mal klaar voor eenmalig gebruik.

Bij de vervaardiging van het ornament wordt het vloeibare zink in de mal gegoten. De mal bestaat uit twee delen: een bol en een hol gedeelte. Als de twee delen op elkaar liggen ontstaat daar tussenin de ruimte van het te maken object. Bovenin de mal zit een gat waardoor het vloeibare zink in de mal kan worden gegoten. Er zijn verder in de mal diverse gaten aangebracht waardoor de lucht uit de mal kan vloeien. Tijdens het gieten moeten de twee delen stevig op elkaar worden gedrukt omdat er tijdens het gieten veel hitte en druk vrijkomt, waardoor de mal uit elkaar kan spatten. Na een korte periode waarin het zink stolt en afkoelt kunnen de twee delen van de mal uit elkaar worden gehaald. Het afgietsel moet daarna nog worden afgewerkt, en is dan klaar. De mal moet nu geheel opnieuw gemaakt worden voor het volgende afgietsel.

Bollen

Voor het vervaardigen van de bollen van een piron of pinakel

heeft Plugboer een speciale machine in bedrijf. Op deze machine draait een houten bol met hoge snelheid rond (de maat van deze bol is natuurlijk verwisselbaar). Hier wordt met behulp van een speciaal geprepareerde forceerstaak een zinkplaat omheen geforceerd. Op deze manier worden twee halve bollen gemaakt die, als ze goed zijn vervaardigd, precies in elkaar passen. De staak die hiervoor wordt gebruikt heeft een speciaal uiteinde en wordt ingevet om krassen te voorkomen. Plugboer: "De hoeveelheid kracht die je zet luister nauw. De hoek waarin je duwt wordt mede bepaald door een hulpstuk dat aan de machine is bevestigd. Het ziet er eenvoudig uit, maar het vergt veel oefening en ervaring om de bol goed rond te krijgen." De Grote Kerk van Schagen is dus voorzien van fraaie nieuwe ornamenten en vergaarbakken, zoals ze eertijds op het dak zijn aangebracht.

Plugboer vervaardigt overigens nog veel meer sierobjecten, zo-

als poppetjes voor aan de goot of hemelwaterafvoer, dierfiguren, windhanen, etc. Dit alles naar eigen ontwerp of naar wens van de klant. "Ik ben altijd bezig met dingen uitproberen en heb voortdurend ideeën over wat ik zou kunnen maken en hoe ik dat zou kunnen doen. Ik heb deze activiteiten ontwikkeld uit liefde voor het vak, uit fascinatie voor het materiaal. Het is een uitstervend ambacht en daarom is het belangrijk om het vak in ere te houden." ■

RESTAURATIE GROTE KERK TE SCHAGEN

■ OPDRACHTGEVER:	GEMEENTE SCHAGEN
■ HOOFDAANNEMER:	PRONK BOUW BV TE WARMENHUIZEN
■ LEIDENDE:	RIDDER SYSTEMS TE ZWAAG
■ ORNAMENTEN:	HP UNIEK TE STOMPETOREN
